

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr **WARMIŃSKO-
MAZURSKIE**

3847

1. Obiekt

526/1

KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MARII MAGDALENY I ŚW. WALENTEGO.

2. Czas powstania

1863 r.

3. Miejscowość

LUTRY

4. Adres Lutry 37

11 - 332 Lutry

nr hipoteczny dz. nr 106 ob. Lutry
KW [REDACTED]

5. Przynależność administracyjna

województwo olsztyńskie

gmina Kolno pow. olsztyński

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Lautern

7. Przynależność administracyjna

przed 1 VI 1975

województwo olsztyńskie

powiat Biskupiec

8. Właściciel i jego adres

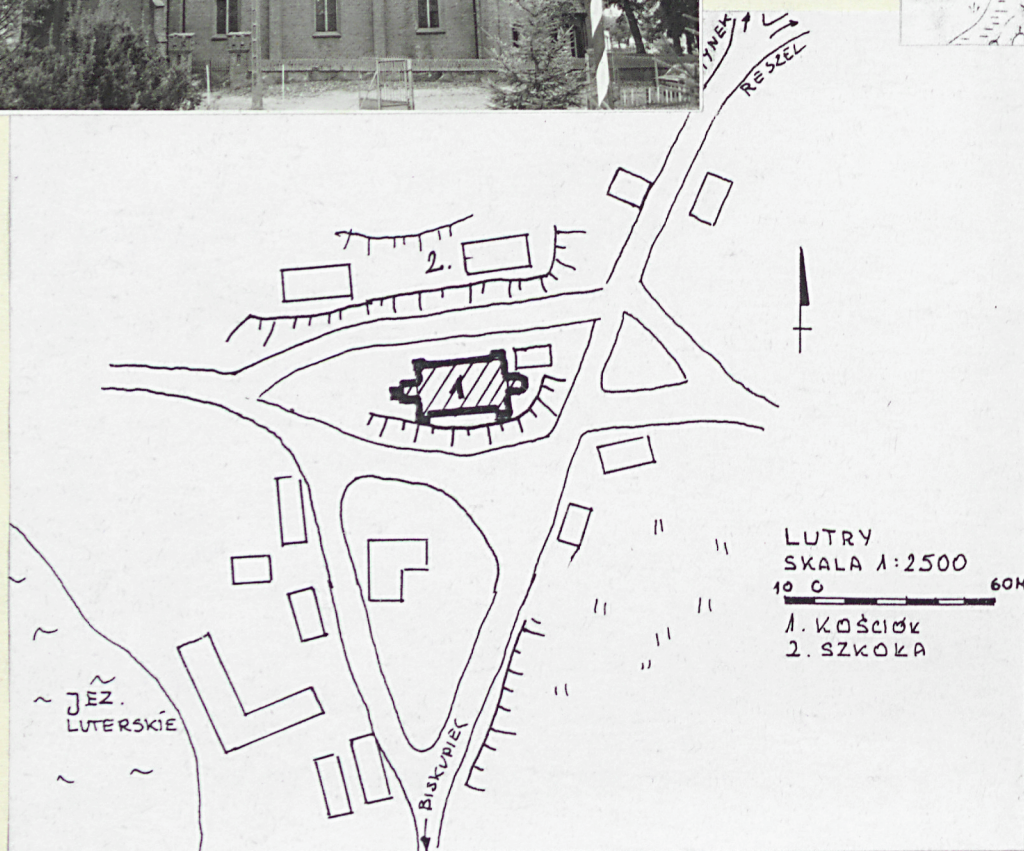
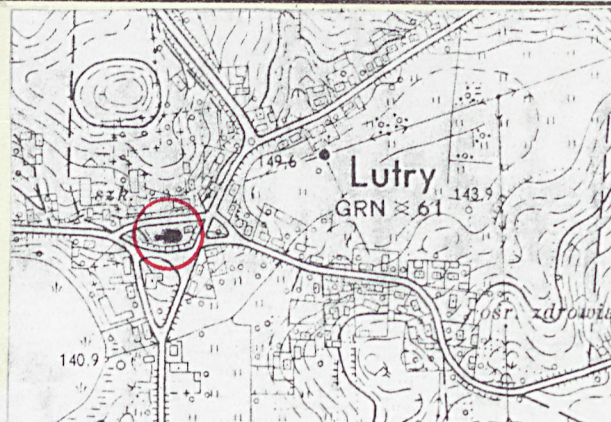
Parafia Rzym. - Kat. w Lutrach
Lutry 43, 11-332 Lutry

9. Użytkownik i jego adres

J.W.

10. Rejestr zabytków

Nr 3031 data 22.03.2020

Sytuacja. Kościół usytuowany został na wzniesieniu w środku wsi, u podnóża którego krzyżują się drogi z Biskupca, Reszla i Kolna. Kościół jest zorientowany. Otoczony jest kamiennym murem.

Materiał i konstrukcja. Fundament z kamienia polnego, spoina opracowana wypukła. Mury wzniesione z cegły pełnej na zaprawie wapiennej, spoina opracowana - półwałek. cegły tworzą wateł krzyżowy. Wewnątrz tynkowane. W nawach i apsydzie sklepienia krzyżowo-żebrowe. W przedsionku, kruchcie pod wieżą i w pomieszczeniu pod pd. wieżą sklepienia krzyżowe. W ciągach komunikacyjnych pomiędzy wieżami sklepienia kolebkowe. Wyższe kondygnacje głównej wieży wydzielone nie stropami belkowymi. Wieżba dachowa o konstrukcji krokwiowo-stolcowej, stężona poprzecznie w co szóstym wiązarze krzyżami św. Andrzeja. Połacie dachowe nad główną bryłą pokryte dachówką ceramiczną, podobnie nad bocznymi kaplicami, połacie nad apsydą i chełmy wież pokryte blachą ocynkową. Posadzka z kwadratowych, kamiennych płyt. Schody usytuowane w północnej wieży drewniane, policzkowe, o profilowanych noskach stopnic, kręcone, z rdzeniem, jednobiegowe. Narożniki zaakcentowane graniastymi pinaklami. Stolarka drzwiowa. Drzwi główne dwuskrzydłowe nadprożu w formie łuku ostrego o podwyższonej strzałce, konstrukcja płycinowo-ramowa, dekorowane kratownicą o profilowanych krawędziach z nabijanymi ćwiekami. Drzwi zewnętrzne, boczne, północne, dwuskrzydłowe o nadprożu w formie łuku odcinkowego; konstrukcja płycinowo-ramowa, skrzydła trójpłycinowe o dekoracji architektonicznej-maswerkowej. Drzwi wewnętrzne do zakrystii i kaplicy dwuskrzydłowe z profilowanym ślemieniem; nadproże nadślemienia zamknięte łukiem ostrym o podwyższonej strzałce, płaszczyzna rozczłonowana laskowaniem imitującym witraż; konstrukcja drzwi płycinowo-ramowa, skrzydła trójpłycinowe, o dekoracji maswerkowej. Stolarka okienna. Otwory okienne głównej bryły budynku w rozglifieniach, o kamiennym obokniu, z wypełnieniem maswerkowym. Płaszczyzna podzielona pojedynczym laskowaniem na dwa pola zakończone trójliściem, powyżej sześciopłatkowa rozeta. Witraż wypełnia geometryczny ornament z drobnych elementów. otwory okienne dolnej kondygnacji wieży w rozglifieniu zamknięte nadprożem w formie łuku ostrego o podwyższonej strzałce, wypełnione witrażem o romboidalnych szybkach.

Rzut. Kościół zorientowany, wzniesiony na planie prostokąta, trójnawowy, z poligonalnie zamkniętą apsydą, od strony południowej i północnej przylegają prostokątne pomieszczenia zakrystii i kaplicy. Od strony zachodniej częściowo wbudowana w bryłę kościoła główna wieża na planie kwadratu, flankowana dwoma mniejszymi wieżami na narożach pn.-zach. i pd.-zach., obie na planie kwadratu, w północnej znajduje się klatka schodowa. Do głównej wieży od strony zachodniej przylega prostokątna kruchta. Kościół oszkarpowany na narożach i ścianach wzdłużnych.

Bryła kościoła rozczłonowana, składa się z korpusu głównego nakrytego dwuspadowym dachem, do którego od strony wschodniej przylega poligonalna apsyda, nakryta dachem wielopołaciowym, od południa i północny przylegają zakrystia i kaplica nakryte dwuspadowymi dachami, których kalenice sięgają do wysokości okapu głównej bryły. Od strony zachodniej przylega wbudowana w główną bryłę czterokondygnacyjna wieża główna, flankowana niższymi dwukondygnacyjnymi wieżami. Od frontu do wieży głównej przylega niewielka kruchta, nakryta dwuspadowym dachem. Cały kościół oszkarpowany dwustopniowymi szkarpami. Wieże nakryte dachami pilasto-iglicowymi.

cd. na wkładce nr 1.

Wieś została założona przez wójta biskupiej Warmii Henryka Lutera w okresie jego urzędu w l. 1333-1342. Z początku prawdopodobnie nie przewidywano tu kościoła, skoro dopiero podczas powtórnej lokacji wsi dokonanej w 1346 r. biskup Sorbom uposażył kościół 15.04. 1375 r. Budowla kościelna powstała zapewne jeszcze w XIV w. W okresie wojny 13-letniej całe wyposażenie kościoła na polecenie biskupa Pawła Lagendorfa zostało przekazane burgrabiemu w Jezioranach, z przeznaczeniem na wykup zamków biskupich z rąk zaciężnych. W 1550 roku kościół spłonął. Odbudowa nastąpiła prawdopodobnie dość szybko. Kościół został poświęcony dopiero przez biskupa Marcina Kromera 18.04.1580 r. pod wezwaniem św. Marii Magdaleny. W 1789 zatrudniony był tu organista i kościelny, a zarazem nauczyciel szkoły parafialnej, Dominik Schönke. Z inicjatywy proboszcza Augusta Dargela ok. 1860 r. postanowiono stary i zbyt ciasny kościół wiejski, zbyt ciasny, zastąpić większą budowlą w stylu neogotyckim. Roboty powierzono mistrzowi budowlanemu Berendtowi. W 1862 r. rozebrano starą budowlę, gdy nowa była już gotowa. Jej poświęcenie miało miejsce 13.12. 1863 r. Ta data widnieje na jednej z belek wieży. Ponownej konsekracji dokonał 3.06.1893 r. biskup Andrzej Thil, który na życzenie parafian dodał drugi tytuł św. Walentego.

14. Kubatura 5560 m ³	15. Powierzchnia użytkowa 463 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne sakralne	17. Użytkowanie obecne sakralne
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja 1983 - 1984 - naprawa i wymiana (częściowa) konstrukcji dachowej hełmów wież oraz wymiana ich pokrycia, wymiana pokrycia apsydy. 1997 - 1998 - osuszanie ścian, spoinowanie fundamentów, remont części stolarki okiennej.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan zachowania całego obiektu stosunkowo dobry	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Zabezpieczenia wymagają balkony łączące wieże boczne z główną, Niezbędny remont więźby dachowej nad pd. wieżą, osuszenie ścian w części pd.-zachodniej kościoła.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

22. Biblioteka

Boetticher A., Die Bau- und Kunstdenkmaler der Provinz Ostpreussen, H. 4, Das Ermland, Königsberg 1894, s.173; Dittrich F., Bottichers Inventarisierung der Bau- und Kunstdenkmaler Ermlands, Zeitschrift für die Geschichte und Altertumskunde Ermlands Bd. 11, s.305; Dittrich F., Das ermlandische Volksschulwesen zu Ende des 18. Jahrhunderts, ZGAE, Bd. 18, s.44; Grunau G., Brevis narratio, ZGAE, Bd. 17, s.154; Kolberg J., Ermlandische Goldschmiede, ZGAE Bd. 16, s. 506-507; Olczyk A., Sieć parafialna biskupstwa warmińskiego do roku 1525, Lublin 1961, s.78-79; Przewodnik po zabytkowych kościołach południowej Warmii, Olsztyn 1973, s.51-52; Rocznik Diecezji Warmińskiej, rok 1985, Olsztyn 1985, s.113-114; Rohrig V., Die Kolonisation des Ermlandes, ZGAE Bd. 20, s.183-187; Scriptores rerum Warmiensium, hrsg. von C.P. Woelky, J.M. Saage, Bd.1, Braunsberg 1866, s. 434.

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

25. Opracował

tekst..... dr Jerzy Sikorski, mgr Katarzyna Soczewica, 30.09.98
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki ..... mgr Katarzyna Soczewica, 30.09.98 K. Soczewica
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. .... mgr Katarzyna Soczewica, 30.09.98 K. Soczewica
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów ..... PSOZ Oddział Olsztyn

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

3 wkładki

1. Miejscowość.....	LUTRY	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....	Kolno	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW MARII	1. Cd. pkt. 13 - Opis...
3. Województwo.....	olsztyńskie	MAGDALENY	2. Rzut.
			3. Spis fotografii

13. Opis...cd.

Elewacje. Wschodnia z poligonalną apsydą, której ściany rozczłonowane są smukłymi oknami z dekoracją maswerkową. Szczyt schodkowy z graniastymi sterczynami, uskoki zaakcentowane czterema parami niepełnych blend, przy czym środkowe w charakterze biforium. Elewacja zachodnia wieżowa silnie rozczłonowana. W partii korpusu gzyms kordonowy dzieli elew. na dwie kondygnacje. Dominujący wertykalny charakter nadaje smukła czterokondygnacyjna wieża główna i flankujące ją dwukondygnacyjne wieże boczne. Płaszczyzny rozczłonowane ostrołukowymi blendami w formie arkatury. W drugiej kondygnacji wieży duży okulus. Ponadto w czwartej kondygnacji umieszczono trzy tarcze zegarowe od strony pd., zach. i pn. Elewacja 4-osiowa, poprzez połączenie trzech wież nawiązuje charakterem do średniowiecznych, rozbudowanych chórów zachodnich. Elewacje wzdłużne 4-osiowe rozczłonowane smukłymi oknami z maswerkami i dwustopniowymi szkarpami. W pierwszej osi odzwierciedlającej pierwsze pszęsło kapica (pn.) i zakrystia (pd.) o schodkowych szczytach rozczłonowanych pięcioma blendami.

Wnętrze. Trójnawowe z zachodnią emporą organową opracowaną snycersko. Płyciny balustrady i "pseudometopy" malowane. Wyposażenie. Neogotyckie konfesjonały o różnych, odmiennych formach, w tym samym stylu utrzymane: ambona, organy i ołtarz-tryptyk.

Instalacje. Elektryczna, odgromowa.

1. Rzut w skali 1:200.

Fotografie:

1. Elewacja południowa.
2. Elewacja wschodnia.
3. Widok od strony północno-zachodniej.
4. Tarcza zegarowa na wieży głównej (pn.)
5. Data budowy na belce wieży.
7. Wnętrze - empora zachodnia z prospektem organowym.
8. Fragment empory z dekoracją malarską.
9. Drzwi główne - zachodnia kruchta.
10. Drzwi boczne (pn.) - zachodnia kruchta.
11. Drzwi we wnętrzu do zakrystii.

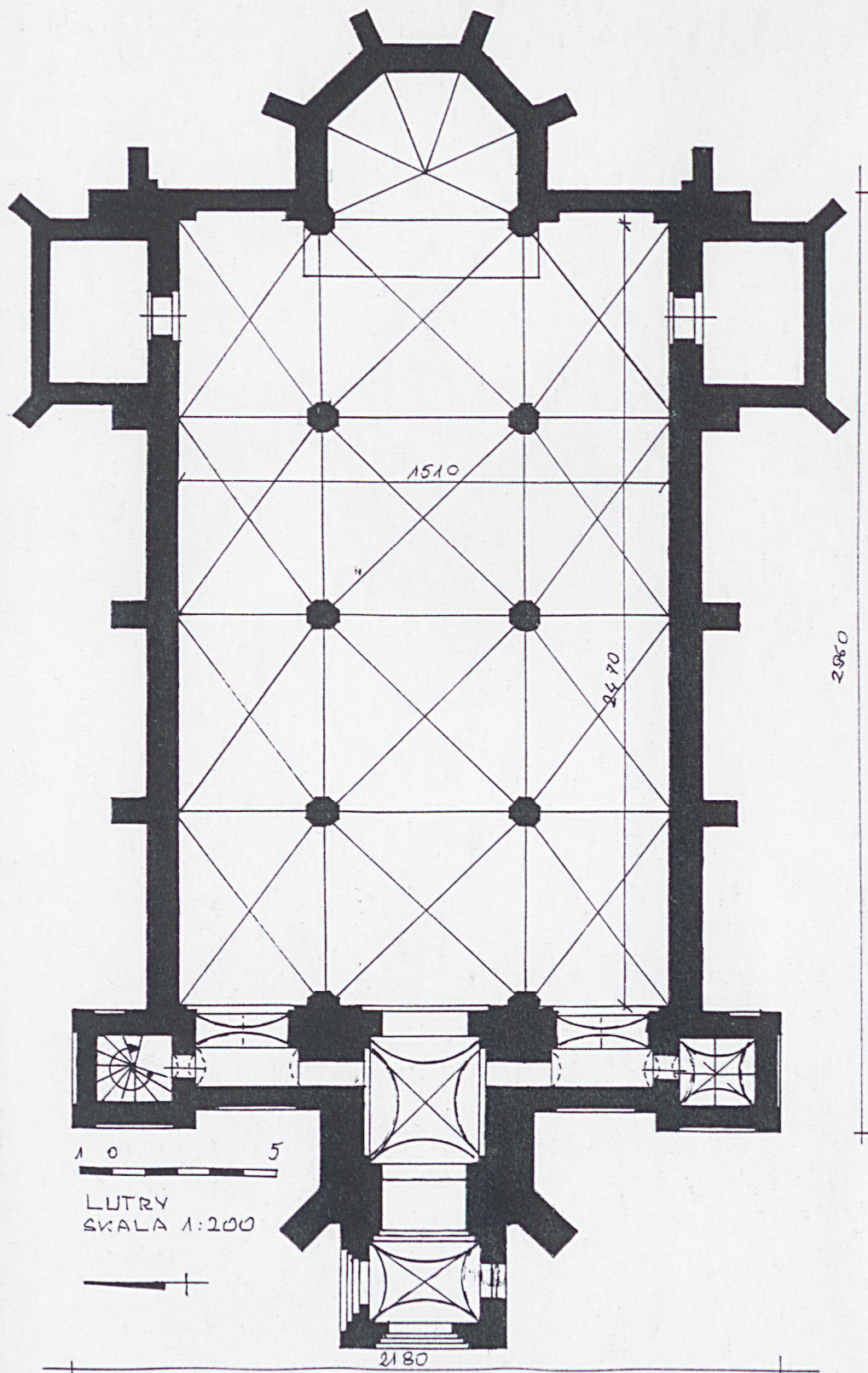
12. Fragment kręconych schodów na wieżę (pn. wieża).
13. Okno korpusu głównego.
14. Okno w północnej wieży.
15. Wnętrze apsydy - neogotycki ołtarz.
- 16, 17. Konfesjonały w stylu neogotyckim.
18. Chrzcielnica
19. Gąsiory w kalenicy ozdobione krzyżykami.

6. Fragment więźby dachowej.

Wkładkę założył: .....K. Soczewica, 19.09.00.....
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....PSOZ Oddział Olsztyn.....

1. Miejscowość.....	LUTRY	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Gmina.....	Kolno	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW MARII	1. Fotografie
3. Województwo.....	olsztyńskie	MAGDALENY	

1.

2

3

4

Wkładkę założył: ..... K. Soczewica, 20.09.98

(imię, nazwisko, data)

PSOZ Oddział Olsztyn

Miejsce przechowywania negatywów: .....

5.

6.

7

8

1. Miejscowość.....	LUTRY	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY PW MARII MAGDALENY	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)	1. Fotografie
2. Gmina.....	Kolno				
3. Województwo.....	olsztyńskie				

16.

17.

18.

19.

Wkładkę założył: K. Soczewica, 20.09.98
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Oddział Olsztyn

Fot. 9, 10, 11, 12
13, 14, 15.